

HUZUR ÇIKMAZI (1962) HALDUN TANER (1915 – 1986)

Genel Bakış

Taner'in çekirdek aile ilişkilerini irdelediği tiyatro oyunlarından biri olan *Huzur Çıkmazı* ilk kez, 1962 yılında İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları tarafından Nüvit Özdoğru ve Ergin Orbey'in sahne düzeniyle sahnelenmiştir. Taner'in tiyatro anlayışının ilk ürünlerinden biri olan eser yanılsamacı tiyatro anlayışının özelliklerini taşımaktadır. Üç perdeden oluşan buruk güldürünün ilk perdesi sekiz tablodan, ikinci perdesi beş tablodan ve üçüncü perdesi de beş tablodan oluşmaktadır. "Yanılsamacı anlatının egemen olduğu ilk evre oyunlarında, olaylar genellikle bir dolantı çevresinde biçimlendirilir. Bireye ve topluma yöneltilen eleştiri, bu dolantı çevresinde yer alan olaylar, durumlar ve kişiler aracılığıyla dolaylı bir biçimde dile getirilir. İlk evre oyunlarında güldürü öğeleri kısıtlı olarak kullanılır ve daha çok belirli bir burukluk yaratmak yolunda değerlendirilir" (Yüksel 1986, 63). Oyunun başkarakteri olan Memnun, hayatta karşılaştığı bütün olumsuzluklara olumlu tarafından bakmayı başarabilen bir kişiliğe sahiptir. "*Dışardakiler*'de aile içi ilişkileri başarıyla canlandırmış olan yazar, *Huzur Çıkmazı*'nı bütünüyle aile içi ilişkilere ayırmıştır... Eserin adındaki huzur ve çıkmaz kelimeleri arasındaki tezat oyunun bütününe hâkimdir. Yer yer tersine çevrilmiş bir *Othello* izlenimi veren oyun, Sevda Şener'in de belirttiği gibi "devekuşu" kompleksidir" (İnci 2001, 173). Müellifin söz konusu edilen eseri ilk defa 2021 yılının Nisan ayında Yapı Kredi Yayınları tarafından kitap halinde yayımlanmıştır.

Özet

Bir okulda biyoloji öğretmenliği yapan Memnun Ayvalık'taki bir Halkevinde Zennube'yle tanışmıştır. Teyzesinin Ayvalık'taki evinde tatil yapan Zennube Memnun'un iyimserliğin ve iyi karakterinden etkilenerek onunla evlenmeyi kabul etmiştir. Yıllar sonra yaşanan ilişkinin rutininden ve Memnun'un iyi karakterinden dolayı kendini ezilmiş, küçümsenmiş ve bağımlı hissetmeye başlamış olan Zennube Memnun'a karşı içten içe nefret beslemeye başlar. Eşinin nezaketi, cömertliği, yardımseverliği, duyarlılığı, inceliği karşısında derin bir bunalım yaşamaya başlar. Memnun'un Zennube'ye sağlamış olduğu huzur ortamı kadın karakteri her geçen gün daha fazla boğmaya ve mutsuz etmeye başlamıştır. Eşinin en küçük hareketlerini ve jestlerini bile sinir bozucu bulmaya başlamış olan Zennube sinir krizi geçirir. Memnun eşinin muayene ve tedavi edilmesi için bir ruh doktoru çağırır. Ruh doktoru Hâzık ilk önce Memnun'u muayene eder. Yapmış olduğu gözlemler sonucunda Hâzık, Memnun'un acı gerçeklerden kaçan ve devekuşu kompleksine kapılmış bir karakter olduğunu teşhis eder. Ardından Zennube'yi muayene eden Hâzık, kadın karakterin Memnun'un iyi karakteri ve mevcut huzur ortamı karşısında ezildiğini ve kendi iradesini gün geçtikçe kaybettiğini teşhis eder. Bu görüşme sırasında Hâzık'la Zennube arasında bir yakınlaşma olur. Hâzık Memnun'a, eşiyile bir süre ayrı kalmalarını ve Zennube'nin tek başına tatile gitmesini önerir. Memnun Hâzık'ın tavsiyesine uyar ve Zennube'yi teyzesinin Ayvalık'taki evine gönderir. Bir süre sonra eve geri dönen Zennube önemli derecede iyileşme belirtileri gösterir. Fakat evin hizmetçisi olan Nafile Zennube'nin hareketlerinden yola çıkarak onun bir şeyler gizlediğinden şüphelenir. Zira Zennube geceleri uykusundan uyanmaktadır, şarkılar mırıldanmaktadır ve herkesten gizlediği kırmızı defterine bazı notlar almaktadır. Nafile Zennube'nin kırmızı defterini bulur ve onu Vakkas'a okutur. Tutulmuş olan notlardan Zennube'nin bir erkeğe karşı sevgi ve hayranlık beslediği anlaşılır. Tesadüf eseri kırmızı defter Memnun'un eline geçer. Memnun Zennube'nin yazmış olduğu notların kendisi için olduğunu düşünür ve oldukça duygulanır. Zennube'yle Hâzık kiraladığı oldukları bir garsoniyerde gizlice görüşmektedirler. Yaşadıkları yasak aşk onları her ne kadar heyecandırıyor olsa da Memnun'un gerçekleri öğrenmesinden endişe etmektedirler. Memnun'un yaşanan ilişkiyle ilgili bazı şeyler bildiğini düşünen aşıklar onun peşine hafiye takıp gizlice ağzını ararlar. Çiftin bütün şüpheleri boşa gider ve Memnun onlara fazlasıyla iyi davranır. En sonunda Memnun'un iyiliklerine ve yaşadığı endişeye daha fazla katlanamayan Zennube gerçekleri anlatmaya karar verir. Hâzık ile Zennube Memnun'un doğum gününde yaşadıkları gizli ilişkiyi anlatırlar. Fakat 1 Nisan günü doğmuş olan Memnun ikilinin şaka yaptığını düşünür ve anlatılanlara inanmaz. Memnun'dan kurtulamayacağını ve ondan

boşanamayacağını düşünen Zennube, eşini yavaşça zehirlemeye karar verir. Geceleri içtiği bir bardak sütün içine az miktarda zehir koymaya başlar. Fakat Memnun'un bardağından dökülen sütü içen Yedigâr adlı kedinin ölmesi üzerine Nafile Zennube'den şüphelenir. Bir gece Nafile Zennube'nin sütle doldurduğu bardakların yerini değiştirir. Zehirli sütü içen Zennube zehirlenir ve midesinin yıkanması için doktora götürülür. Gerçekleri öğrenmiş olan Memnun kısa süreli bir şok yaşadktan sonra hayatına kaldığı yerden devam eder.

Kişiler

Memnun “Haldun Taner Huzur Çıkmazı No:5'de çevresindeki bütün acı gerçeklerden kaçan bir küçük adamın aşırı iyimserliğini anlatıyor. Memnun Bey, “iyiliğin iyilik, iyimserliğin huzur, temiz yürekliliğin fazilet” yaratacağına inanıyor, daha doğrusu kendini buna inandırmak istiyor rahat yaşamak için. Kısacık ömrünü-geçici olduğunun her zaman farkındadır-uğraşlarla yıpratmak istemiyor. Üzerinde durulmayan, düşünülmeven kötülüklerin zamanla yok olacağı umuduyla, “bütün olayları ve insanları güzele boyuyor”, “her şeyin iyi tarafını düşünüp kötü tarafına kafa yormuyor”. Bu kayıtsız şartsız iyimserliğin altında büyük bir inançsızlık, şüphecilik yatmaktadır. Gerçeğin iyi olabilecek hiçbir yanına içten inanan insanın tüm gerçeklerden alabildiğine kaçışıdır bu. Yazarın oyundaki, kendi de yarı deli olan ruh doktoruna söylediği gibi, bu bir “devekuşu kompleksi”dir ve çağımız insanların ortak hastalıklarından biridir” (Şener 1971, 141).

Zennube Anlatının önemli karakterlerinden biri olan Zennube Memnun'un eşidir. “Zennube 35 yaşlarında güzel, çekici bir kadındır” (Taner 2021, 13). Ayvalık'ta yaşayan teyzesinin yanında yaşarken Halkevinde düzenlenen bir dans gösterisinde Memnun'la tanışmıştır. Memnun'un iyimserliğinden ve iyilikseverliğinden etkilenerek onunla evlenmeyi kabul etmiştir. Fakat evlendikten yıllar sonra Zennube, eşinin olumlu karakterinden ve yaşadığı ortama hakim olan huzurdan rahatsız olur. Bu rahatsız olma durumu Zennube'nin eşinden nefret etmesine ve sinir krizi geçirmesine sebep olur. Yaşadığı bunalımların sorumlusu olarak gördüğü eşini cezalandırmak için ruh doktoru olan Hâzık'la gizli bir ilişki yaşamaya başlar.

Hâzık “Dr. Hâzık itinalı giyinişli, açık renk yelekli, intizamlı bir adamdır. İnce, zayıf ve kurudur. Atılgan, kuruntulu bir tip olduğu belli olur. Ancak ilk görüldüğü tabloda etrafının telaşı ile tezat teşkil eden zorlama sükûneti insana güven veren muvâzeneli bir insan tesiri bırakır. Aslında sinirliliğini zorla yenmiş bir insandır. (...) Heyecanlanınca kekeler” (Taner 2021, 18). Bir ruh doktoru olan Hâzık karşılaştığı ve konuştuğu kişileri gözlemler ve onların psikolojik durumlarıyla ilgili teşhisler koyar. Psikoloji biliminin terminolojisini sıklıkla kullanır ve oldukça bilgiç görünür. Muayene sırasında tanışmış olduğu Zennube'yle gizlice garsoniyerde buluşur.

Nafile Memnun'un hizmetçilerinden biri olan kadın karakterin eşi hayatını kaybetmiştir. Eşinden yedigâr kalan kedisini her şeyden çok sevmektedir ve ona Yedigâr adını vermiştir. Zennube'nin son zamanlardaki hal ve tavır değişiminden onun yanlış bir şeyler yaptığını anlar. Hâzık ile Zennube ikilisinin yaşadığı yasak aşkın ortaya çıkarılmasında önemli bir rol oynar.

Agâh Kendisine “Dayı Bey” adını vermiş olan karakter, Hâzık ile Zennube'nin gizlice görüştüğü apartmanda kapıcıdır. En başından itibaren ikilinin konuşmalarını gizlice dinlemiş olan Agâh onlara şantaj yapar. Zennube'nin dayısıymış gibi davranan Agâh, aşıkların gizli ilişkilerini ifşa etmek için sürekli olarak fidye ister. Anlatıdaki aksiyonun derinleşmesini ve Hâzık ile Zennube'nin daha fazla endişelenmelerine neden olur.

Vakkas Evin çalışanlarından biri olan karakter, aynı zamanda Memnun'un arkadaşıdır. Oyun boyunca meydana çıkan gerilimler arasında bir denge görevi görür. Vakkas sürekli olarak Memnun'un ve Zennube'nin iyiliği için çalışır. Eserin sonunda verilmek istenen iletiyi seyirciye/okura daha detaylı bir şekilde açıklar.

Sütçü Oyundaki ikincil karakterlerden biri olan Sütçü ailenin sütçüsüdür. Ana anlatıda önemli herhangi bir görevi yoktur. Özellikle Memnun'un kişilik özelliklerinin daha iyi anlaşılmasında yardımcı görevi görür. Memnun Sütçü'nün matematik dersinden kalan oğluna ders çalıştırır ve onun evinin damını onartır.

Sorgu Yargıcı Oyunun sonunda bütün entrikaların açığa çıkmasında yardımcı görevi üstlenen bir karakterdir. Zennube'nin neden zehirlendiğini soruşturur ve olayların aydınlanmasında önemli bir rol oynar.

Öykü

Zennube'nin Memnun'a Sinirlenmesi Memnun ile Zennube çiftinin evi Huzur Çıkmazı No:5'de bulunmaktadır. Dalgın ve düşünceli bir halde evin oturma odasında oturan Zennube art arda sigara içip radyo kanallarını dinlemektedir. Evin içinde gezinen Yedigâr adlı kediden yakınması üzerine evin hizmetçisi olan Nafile evin kedisini mutfağa götürür. Bir okulda biyoloji öğretmenliği yapan Memnun, elindeki çantayla eve gelir. Eşinin sıkıntılı olduğunu gören Memnun onun hasta olduğunu, kötü bir haber aldığını, okuduğu bir habere üzüldüğünü, Nafile'nin onu kızdırdığını ya da teyzesine kötü bir şey olduğunu düşünür. Fakat Zennube Memnun'a hiçbir sorun olmadığını söyler. Vakkas'la birlikte nane likörü içmeye karar veren Memnun, bardağı kaldırdığı sırada serçe parmağını da havaya kaldırır. Memnun'un bu hareketini gören Zennube oldukça sinirlenir ve eşine parmağını bir daha kaldırmamasını söyler. Memnun'un her hareketi ve söylemi Zennube'yi sinirlendirmektedir. Sinir krizi geçiren Zennube evin aynasını kırdıktan sonra kendini bir odaya kapatır. Eşi için endişelenen Memnun, ruh doktoru çağırma kararı verir.

Hâzık'ın Memnun'un Karakterini İncelemesi Ruh doktoru olan Hâzık eve gelir ve küçük parmak hareketinin Zennube'nin sınırlarını bozan son şey olduğunu söyler. İlk önce Memnun'un kişilik analizini yapan Hâzık, onun gerçeklerden kaçan bir iyimser olduğunu söyler. Odadaki bütün eşyaların oval şekilde olmalarından bu teşhisi koymuştur. Hâzık Zennube'nin tamamen deşarj olup ağlamasını bekler. Bu sırada Memnun'a Zennube'yle ilgili bazı sorular sorar. Çiftin nasıl tanıştığı, nasıl evlendikleri ve cinsel hayatları sorulan sorulardan bazılarıdır. Ardından Hâzık Zennube'ye nazik bir üslupla onu muayene etmek istediğini söyler ve odaya girer.

Hâzık'ın Zennube'yi Muayene Etmesi Daha önce hiç sinir krizi geçirmemiş olan Zennube oldukça şaşkındır. Hâzık Zennube'nin reflekslerini kontrol eder. Göz ve ayak refleksleri onun hala tedirgin olduğunu göstermektedir. Kriz sırasında aynayı kırmış olan Zennube niyetinin kocası tarafından anlaşıldığından korkmaktadır. Zira Zennube uyku anlarında rüyalarında kocasını öldürdüğünü görmektedir. Hâzık Zennube'ye Memnun'la ilgili bazı sorular sorar. Zennube'ye göre Memnun oldukça sadık, cömert, nazik, düşünceli, duyarlı ve sevecen bir karaktere sahiptir. Zennube Memnun'la, teyzesinin Ayvalık'taki evinde, Halkevi balosunda tanışmıştır. Zennube Memnun'un iyimserliğinden, pozitifliğinden ve iyilikseverliğinden fazlasıyla etkilenmiştir. Memnun her şeye iyi tarafından bakar ve kötü tarafları görmezlikten gelir. Hâzık Memnun'a "devekuşu kompleksi" yani "évasion inconsciente" teşhisi koyar. Hâzık'a göre Memnun, acı gerçeklerden sürekli olarak kaçmaktadır. Elinden geldiğince kendini Zennube'nin mutluluğuna adanmış olan Memnun en sonunda ona evlenme teklif etmiştir. Hâzık Zennube'nin Memnun'un iyi kalpliliği karşısında ezildiğini ve bunaldığını teşhis eder. Sürekli olarak koruma altında tutulan Zennube yaşadığı hayattan bunalmış ve özgüvenini kaybetmiştir. Muayene sırasında ikili arasında bir yakınlaşma olduğu görülür.

Hâzık'ın Memnun'la Zennube'ye Önerileri Oturma odasına geri dönen Hâzık Zennube'nin "hipersatürasyon afektöz"den (aşırı duygusal tatmin) muzdarip olduğunu söyler. Hâzık Memnun'a bir süreliğine yatak odalarını ayırmalarını, Zennube'nin yeni ilgi alanları edinmesini ve mümkünse onun tek başına tatile gitmesini tavsiye eder. Memnun Zennube'yi bir iki haftalığına teyzesinin yanına gönderebileceğini söyler. Hâzık Memnun'un bu teklifini onaylar. Aynı zamanda ikiliye "autosuggestion" (kendi kendine telkin) yapmalarını önerir.

Zennube'nin İyileşmesi ve Eve Geri Dönmesi Aradan geçen belirsiz bir zamanın ardından Sütçü'nün eve geldiği ve ev ahalisinin Zennube'yi merakla beklediği görülür. Sütçü'nün oğlu matematik dersinden kalmıştır. Memnun Sütçü'ye oğluna yaz döneminde matematik dersi verebileceğini söyler. Ardından Nafile Memnun'a müjdeli haberi ulaştırır. Zennube tatilden dönmüş ve taksiden eşyalarını indirmektedir. Eşini çok özlemiş olan Memnun kendine çekidüzen verir. Eşini kapının eşliğinde gören Memnun, onu tanıyamamış gibi davranır ve Zennube'yi prenseslere benzetir. Bu oyuna Nafile de katılır. Memnun Zennube'ye son durumunu ve tamamen iyileşip iyileşmediğini sorar. Tatilini doyasıya eğlenerek geçirmiş olan Zennube kendini fazlasıyla iyi hissettiğini söyler. Memnun, eşini iyileştirmiş olan ruh doktoru Hâzık'ı akşam yemeğine davet etmeye karar verir. Kendi kendine şarkı mırıldanan Zennube cebinde taşıdığı kırmızı not defterine bir şeyler yazar.

Nafile'nin Zennube'den Şüphelenmesi

Bahçede oturan Nafile'yle Vakkas, Zennube'nin son durumu üzerine konuşurlar. Nafile Zennube'deki değişimi olumsuz bir bakış açısıyla yorumlar ve onun bir şeyler gizlediğini düşünür. Zira Zennube geceleri mehtabı izlemeye, şarkı mırıldanmaya ve notlar tutmaya başlamıştır. Vakkas Zennube'nin yanlış bir şey yapmayacağından oldukça emindir. Yataktaki şiltenin altında kırmızı defteri bulmuş olan Nafile onu Vakkas'a okuması için verir. Göz ucuyla defterde yazılanları okuyan Vakkas Zennube'nin günce tuttuğunu anlar. Zennube deftere almış olduğu notlarda sevdiği ve hayranlık duyduğu bir erkekten bahsetmektedir.

Memnun'un Yanlış Koşullanması

Kırmızı not defterini şiltenin altında bulamayan Zennube çığına döner. Oturma odasında satranç oynayan Memnun'la Vakkas'ı görür. Vakkas Nafile'ye göz işaretleriyle defteri yerine bırakıp bırakmadığını sorar. Nafile Vakkas'a defterin satranç tahtasının altında olduğunu söyler. Oyunun bitmesinin ardından Memnun defteri bulur. Deftere yazılmış olan bazı cümleleri okuyan Memnun, aşk ve hayranlık ifadelerinin kendisi için yazıldığını düşünür ve Zennube'nin şiirsel cümlelerine bayılır. Zennube defterine bakılmış olmasından oldukça rahatsız olur. Fakat sırrının ortaya çıkmamış olmasından dolayı epeyce rahatlamıştır.

Zennube ile Hâzık'ın Dayı Bey'den Korkmaları

Zennube İngilizce dersi almaya başlamıştır. Zennube'nin her zamanki saatte eve gelmemiş olmasından endişe duyan Memnun İngilizce öğretmenini arar. Ardından Suzan Hanım'ı arayan Memnun Zennube'nin nerede olduğunu öğrenemez. Bir süre sonra eve gelen Zennube kurstan sonra Beyoğlu'na gittiğini ve Tepebaşı'nda yıllardır görmediği dayısına rastladığını söyler. Zennube daha önce hiç kimseye dayısından bahsetmemiş ve dayısı düğüne de gelmemiştir. Zennube Memnun'a ailesinin dayısıyla kavgalı olduğunu ve bundan dolayı görüşemediklerini söyler. Aynı zamanda Zennube, bindiği taksinin kaza yaptığını ve yolculardan birinin yaralandığını söyler. Ardından Hâzık Memnuna gelir. Hâzık'ın elinde bir sorun olduğu görülür. Hâzık, laboratuvarında ayağının kaydığını ve elinin üstüne düştüğünü söyler. Karakterler yemek için sofraya geçmeye hazırlanırken kapı çalınır. Gelen kişi Zennube'nin dayısı olduğunu söyleyen Agâh'tır. Agâh, Zennube'nin ailesiyle nasıl küstüklerini, onun çocukluğunu ve eşinin hastalığını anlatır. Agâh'ın konuştuğu sıralarda Zennube'yle Hâzık oldukça tedirgin görünürler. Agâh evine dönmek için ev sahiplerinden izin ister. Agâh'ın gitmesinin ardından Zennube fenalık geçirir. Memnun Zennube'nin zor bir gün geçirdiğini ve bu yüzden fenalaştığını düşünür.

Hâzık ile Zennube'nin Memnun'un Peşine Hafiye Takmaları

Garsoniyerde buluşan Zennube ile Hâzık ikilisi, Memnun'un aşırı sakini ve anlayışlı olmasından yaşadıkları yasak ilişkiyle ilgili bir şeyler sezindiğini düşünürler. Onlara göre Memnun'un bir şeyler sezinlememiş olması imkansızdır. Hâzık Memnun'un bir "hypo" manyak olduğunu ve hiç beklenmeyen bir anda onun korkunç bir şey yapabileceğini düşünür. İlk olarak "Dayı Bey" yalanını Memnun'un uydurduğunu düşünürler. Zira ikili hayatları boyunca Agâh'ı hiç görmemişlerdir. Hâzık Zennube'ye bir süre görüşmemelerinin daha iyi olacağını söyler. Fakat Zennube Hâzık'ın bu teklifini kabul etmez. Zennube Hâzık'la birlikte olabilmek için her şeyi göze almıştır. Hâzık Memnun'un peşine bir hafiye takmaya karar verir ve böylece onun bir şeyler planlayıp planlamadığını anlayabileceklerini söyler. Hâzık, bazı hastalarının hareketlerini gözlemek için kullandığı hafiyeyi Memnun'un peşine takmaya karar verir. Zennube Hâzık'ın bu fikrine onay verir.

Zennube'nin Tedirginliği ve Garsoniyere Çağırılması

Oturma odasında Zennube İngilizce dersine çalışmaktadır. Memnun Zennube'ye notlarda yazan bazı İngilizce cümlelerin Türkçe karşılıklarını sorar. Memnun'un "I'm more clever than you are?" cümlesinin anlamını sorması üzerine Zennube onun bir şeyler bildiğinden endişelenir. Fakat Memnun, bu cümlelerin anlamını yalnızca Zennube'nin İngilizce bilgisini sınamak için sormuştur. Memnun yürüyüş yapmak için dışarıya çıkar. Bu sırada ev telefonu çalar ve Zennube telefonu açar. Hâzık'la görüştüğünü sanan Zennube onunla garsoniyerde buluşmak için evden çıkar. Tam bu sırada Memnun'la Zennube karşı karşıya gelirler. Zennube Memnun'a çarşıya gitmesi gerektiğini ve bir şey alacağını söyler. Memnun Zennube'ye geç kalmamasını söyledikten sonra şemsiyesini alıp evden ayrılır.

Agâh'ın Aşklara Şantaj Yapması

Zennube'yle Hâzık garsoniyerde buluşurlar. Fakat ikisi de aslında birbirlerini aramamışlardır. İkili Memnun tarafından oyuna getirildiklerini düşünür. İkili gizli ilişkilerinin açığa çıkmasından ve rezil olmaktan korkar. Bu sırada kendisine "Dayı Bey" diye hitap edilmesini isteyen Agâh garsoniyere girer. Apartmanda kapıcı olarak çalışan Agâh, ikilinin konuşmalarını gizlice dinlemiş ve onlar hakkında her şeyi öğrenmiştir. Agâh, Zennube'yle Hâzık'ı gizli ilişkilerini ifşa etmek ve her şeyi Memnun'a anlatmakla tehdit eder. Başlangıçta ikili Agâh'ı anlamamazlıktan gelerek onu kandırmaya çalışır. Fakat Agâh ikiliden daha kurnazdır. Derin bir

korkuya kapılan Zennube garsoniyeri terk eder. Agâh Hâzık'la anlaşabilmek için oturup konuşmak ister.

Memnun'un Her Şeyi Bildiğinden Şüphelenilmesi Daha sonra oturma odasında yeniden buluşulur. Hâzık Zennube'ye Agâh'a susması için para verdiğini söyler. Daha sonra Memnun'un peşine takılmış olan hafiyenin aldığı notlar okunur. Tutulmuş olan notlara göre Memnun öğleden sonra çarşıya gitmiş ve bir silahçı dükkanından silah satın almıştır. Daha sonra notere ve oradan da eczaneye gitmiş olan Memnun'un vasiyetini bıraktığı ve eczaneden fare zehri aldığı düşünülür. Memnun tarafından korkunç bir şekilde öldürüleceklerini düşünen ikili dehşete kapılır. Zennube Hâzık'tan Memnun'a psikanaliz ya da hipnotizma yapmasını ister. Fakat Hâzık Memnun'un bunlardan işkillenebileceğini söyler. Zennube Hâzık'a Memnun'a içki içirip sarhoş edebileceklerini ve böylece gerçek planını öğrenebileceklerini söyler. Zennube'nin Memnun'u sarhoş edip sorguya çekme planı üzerinde anlaşılır.

Şüphelerin Boşa Çıkması Akşam vakitlerinde üçlü yemek masasına geçmiş ve aşıklar Memnun'a içki içirmektedirler. Sarhoş olan Memnun insanlarla ilgili düşüncelerini dile getirir. İnsanların açgözlülüğünden dert yanan Memnun'un sözleri aşıkları endişelendirir. Memnun'un yeterli derecede sarhoş olduğundan emin olan ikili onu sorgulamaya başlar. Memnun, silah dükkanından satın aldığı antika silahı emekli olacak olan okul müdürü Ali Rıza Bey'e hediye etmek için almıştır. Eczanedense mide ekşimesi için ilaç almıştır. Memnun'un notere neden gittiği sorusuysa cevapsız kalır. Memnun ile Hâzık ikilisi arasında hece oyunu oynanır. Ardından vecize oyununa geçilir. Memnun'un söylediği bazı sözlerden yola çıkarak onun karısını ve insanları sevmediği düşünülür. Fakat bu şüphelerin hepsi boşa çıkar. Zennube'nin yatması üzerine Hâzık Memnun'a eski karısının neden öldüğünü sorar. Zira Zennube'yle Hâzık Memnun'un eski karısını öldürdüğünden şüphelenmektedirler. Fakat Memnun Zennube'ye yalan söylediğini, eski karısının süvari yüzbaşısıyla evlenip Balıkesir'e yerleştiğini söyler. Aldığı cevaplardan tatmin olan Hâzık ev sahibinden izin isteyerek evden ayrılır. Memnun Hâzık'a Zennube'nin dul arkadaşlarından biriyle onu evlendirebileceklerini söyler.

Aşıkların Memnun'a Gerçeği Anlatmaları ve Memnun'un Anlatılanları Şaka Sanması 1 Nisan sabahı Memnun'un doğum günüdür. Sütçü, damını yaptırmış olan Memnun'a borcunu ödemek ister. Fakat Memnun doğum günlerinde sevdiklerine hediye aldığını ve Sütçü'nün kendisine borcu olmadığını söyler. Okul vazifeleriyle uğraştığı sırada Memnun Zennube'ye kendisinin okul müdürlüğüne terfi ettirilmek istendiğini söyler. Fakat Memnun Zennube'ye daha fazla zaman ayırabilmek için teklifi reddetmiştir. Memnun Hâzık'a dolmakalem, Zennube'ye ise evinin ve bazı arsalarının tapularını hediye eder. Memnun'un ikramları karşısında daha da çok ezilmiş ve küçülmüş hisseden Zennube ona gerçeği anlatmaya karar verir. Zira Agâh'a daha fazla rüşvet verebilecek durumda da değildirler. Hâzık Memnun'a dolaylı yoldan Zennube'yle yaşadıkları ilişkiyi anlatır. Zennube'ye yaşananları açık bir şekilde dile getirir. Başlangıçta oldukça sinirlenen ve silahına davranan Memnun, kısa bir süre sonra kahkahalarla gülmeye başlar. Zira Memnun ikilinin 1 Nisan şakası yaptığını düşünür ve silahına davranan Memnun da onlara şaka yapmış olduğunu söyler.

Zennube'nin Kendi Kurduğu Tuzağa Düşmesi Artık Memnun'dan kurtulamayacağına ve ondan boşanamayacağına kanaat getiren Zennube, kocasını yavaş yavaş zehirleyerek öldürmeye karar verir. Gece yatmadan önce içtiği sütün içine az miktarda zehir katar. Zennube ile Memnun ikilisi bahçede sütlerini içerlerken Memnun'un bardağından bir miktar süt yere dökülür. Memnun sütte kekremsi bir tat olduğunu fark eder fakat içtiği şeyin zehir olduğunu anlamaz. Ertesi sabah Nafile, eşinden yadigar kalan kedisinin zehirlenerek öldüğünü fark eder. Zennube'den şüphelenen Nafile, onun geceleri hazırladığı sütleri kontrol eder. Zennube'nin hazırladığı bardakların yerini değiştiren Nafile Zennube'nin zehirlenmesine sebep olur. Memnun Zennube'yi doktora götürür ve onun midesini yıkattırır. Aynı zamanda Memnun Zennube'ye kan verir. Sorgu Yargıcı, yapılan soruşturmaya göre Zennube'nin suçlu olduğuna karar verir. Aynı zamanda bardakların yerini değiştiren Nafile de tedbir amaçlı tevkif edilir. Yaşanan olayın üzerine şok geçiren Memnun kısa bir süre sonra kendine gelir ve Vakkas'la satranç oynar. Vakkas, hayatı boyunca iyilikten başka hiçbir şey görmemiş olan Memnun'un yasak aşk yaşayan ikiliden yine iyilikle intikam aldığını düşünür.

Temalar

Kendini Kandırma “Memnun, yaşam ve topluma karşı “yanlış koşullandırılmış” bir kişidir; koca bir yaşam boyu gerçeklerden kaçmak için en güçlü erdem olarak benimsediği “iyiliğe” sığınmıştır. Memnun, “iyiliğin iyilik, iyimserliğin huzur, temiz yürekliliğin fazilet yaratacağını” düşünür. İnsanın bir

çeşit kendini aldatışdır bu kötülüğü görmezden gelmekle, kötülüğün ortadan kalkacağına inanmak ve böylece yanlışları düzeltmek için savaşıma girme sorumluluğunu hiç üstlenmemek... Bu tutum her şeyden önce Memnun'un yaşamdan ve başka insanlardan korktuğunu gösterir; sanki hoşlanmadığı kişilere ve olaylara tepki getirse, kendisine karşı olan güçler tarafından eziliverecekmiş gibi. Böylece Memnun'un kişiliğinin "iyilik" ve "iyimserlik" boyutu onun varlığını hırpalanmadan sürdürebilmesinin güvencesi olmaktadır bir bakıma" (Yüksel 1986, 60). "Oyunun planı baştan sona hep aynı "çelişki" üzerine kuruludur. Oyun açık ve net olarak yaşanan ve görülen gerçeklere rağmen huzurun insanı bir çıkmaza sürükleyebileceği düşüncesine dayalıdır. Memnun, yaşam ve topluma karşı yanlış koşullandırılmış, kötülüğü görmezden gelerek ortadan kaldırmaya inanarak ve bir anlamda yanlışları düzeltmek için mücadele etme sorumluluğundan kaçan biridir. Haldun Taner'in yazarlığı içinde en sık kullandığı, bir anlamda da tüm sanat ve düşünce hayatını temellendirdiği "Devekuşu kompleksi"nin işlendiği bir oyundur *Huzur Çıkmazı*" (Dicle 2004, 101-102).

Aşk "Yüzeysel olarak bakıldığında *Huzur Çıkmazı*, geleneksel «aşk üçgeni» örgesinden yola çıkan, olaylar dizisi baştan sona «koca - karı - sevgili» ilişkisinin bilinen aşamaları (kocadan soğuma - yasak aşk ilişkisine giriş - ilişkiyi kocaya söylenen yalanlarla sürdürme - korku ve tedirginlik aşamasına ulaşma - gerçeğin koca tarafından öğrenilmesi) üstüne kurulmuş bir oyundur; olayların akışı bilinen merak öğelerinin uyandırılması yolunda gelişir. Ancak, yazarın amacı Memnun tipinin araç olarak kullanıldığı bir aşk üçgeni öyküsü yazmak değil, böyle bir öykünün aracılığıyla insanın «Memnunca» özelliklerinin neden ve sonuçlarını araştırmaktır" (Yüksel 1986, 58). Hayatta karşısına çıkan her olaya ve duruma iyi tarafından bakan Memnun'un bu dünya görüşü, bir süre sonra eşinin ciddi sorunlar yaşamasına sebep olur. Çevresini kuşatan huzur ortamından boğulmuş olan Zennube, özgüvenini yeniden geri kazanmak ve hayatına heyecan katabilmek için kendisini tedavi eden ruh doktoru Hâzık'la gizli bir aşk yaşamaya başlar. "Bildik aşk üçgeni hikayelerinde endişe ve tedirginlik, yasak aşkın yaşanması sırasında aldatılan eşin her şeyi öğrenmesi ve aşıkların yakalanma korkusundan doğar. Burada ise gerilim, Memnun'un hiçbir şey yokmuş gibi davranmasının ve bu "şüphe duymama edimi"nin ardındaki gerçeğin, Hâzık ve Zennube tarafından, bunun hazırlanan bir tuzak olabileceği şeklindeki "yorumlayıcı edim"le değerlendirilmesinden kaynaklanır" (Dicle 2004, 96).

İntikam "Kocasının gözünde Zennube, durmadan pohpohlanıp nazlatılması, hep haklı görülmesi, bir dediğinin iki edilmemesi gereken, eşi bulunmaz bir yaratıktır. Ancak böylesine aşırı bir sevgi ve ilgi Zennube'yi Memnun'un tutsağı durumuna da sokmaktadır; çünkü Zennube, sorunları sürekli olarak törpülenip hafifletildiği için gün yüzüne çıkamayan, sürekli avutulan ve aldatılan bir küçük çocuk konumuna indirgenmektedir. Memnun'un karısına seslenirken kullandığı «pompişim», «sincabım» gibi yakıştırmalar da Zennube'nin «kadın» kimliğini zedeler. Zennube, yüzeydeki «huzur» ortamı içinde kimliği çarpıtılmış, bağımlı, mutsuz bir kişi olup çıkar" (Yüksel 1986, 58-59). "Zennube'nin bu inandırıcı edimlerine karşılık Memnun'un yorumlayıcı edimleri hep "inanmak" yani "kanmak" yönünde geliştiği için Zennube ilk perde boyunca Hâzık ile birlikte gerçeği "saklayan" ve "yalan söyleyen" özne konumunda bulunurlar. Vakkas ve Nafile, Memnun'a gerçeği "göstermeye" uğraşırken, Memnun gerçeği "görmemekte" ve kendi yarattığı huzur dolu dünyada yaşamakta ısrar eder" (Dicle 2004, 94). Dolayısıyla eşinin içinde yaşadığı hayali huzur ortamına sıkışıp kaldığını hisseden ve ne yaparsa yapsın ondan kurtulamayan Zennube, en sonunda Memnun'u öldürmeye karar verir. Azar azar içirilen zehrin otopside anlaşılmadığını öğrenmiş olan Zennube, eşinin geceleri içtiği sütün içine az miktarda zehir ekler. Fakat Zennube kendi kazmış olduğu kuyuya yine kendisi düşer. Eşini zehirleyerek öldürmeye karar veren Zennube, Nafile'nin bardakların yerini değiştirmesi sebebiyle kendisi zehirlenir.

Kişi İncelemesi

Memnun (Sosyal/Mantıklı) "Haldun Taner *Huzur Çıkmazı* No:5'de çevresindeki bütün acı gerçeklerden kaçan bir küçük adamın aşırı iyimserliğini anlatıyor. Memnun Bey, "iyiliğin iyilik, iyimserliğin huzur, temiz yürekliliğin fazilet" yaratacağına inanıyor, daha doğrusu kendini buna inandırmak istiyor rahat yaşamak için. Kısacık ömrünü-geçici olduğunun her zaman farkındadır- uğraşlarla yıpratmak istemiyor. Üzerinde durulmayan, düşünülmeyen kötülüklerin zamanla yok olacağı umuduyla, "bütün olayları ve insanları güzele boyuyor", "her şeyin iyi tarafını düşünüp kötü tarafına kafa yormuyor". Bu kayıtsız şartsız iyimserliğin altında büyük bir inançsızlık, şüphelilik yatmaktadır. Gerçeğin iyi olabilecek hiçbir yanına içten inanmayan insanın tüm gerçeklerden alabildiğine kaçışıdır bu. Yazarın oyundaki, kendi de yarı deli olan ruh doktoruna söylediği gibi, bu bir "devekuşu kompleksi"dir ve çağımız insanların ortak hastalıklarından biridir" (Şener 1971, 141). "Memnun temiz yürekli, son derece kanı sıcak, güler yüzlü bir adamdır" (Taner 2021, 13). Zennube'yle Ayrılmak'taki

Halkevinde düzenlenen baloda tanışmış olan Memnun, olumlu karakteriyle onu etkilemeyi başarmış ve evlenmiştir. Bir okulda biyoloji öğretmeni olarak görev yapan erkek karakter çevresindeki ve iş yerindeki herkes tarafından sevilip saygı görmektedir. Yaşça Zennube'den daha büyük olan Memnun ona çocuğuymuş gibi davranır. Memnun, acı gerçeklerden tamamen kaçmaya ve onları görmezlikten gelmeye çalışır. Bütün hayatını eşinin mutlu olmasına adanmış olan Memnun, kurduğu düzenin ve sağladığı huzur ortamının bozulmasına asla izin vermez.

İlgili Bütün hayatını eşinin mutlu olmasına adanmış olan karakter onun tavırlarındaki değişiklikleri hemen fark eder: "MEMNUN: Merhaba Ponbişim... ZENNUBE: (Lâkayt) Merhaba... MEMNUN: A, senin keyfin kaçık bugün. Nen var, ne oldu? ZENNUBE: Hiç. Hiçbir şeyim yok. MEMNUN: Yok yok. (Paketleri masaya koyarak) Ben bir bakışta anlarım. (Yanına gider) Hasta mısın Zennube? Allasen, söyle, nen var?" (Taner 2021, 13-14).

Cömert Sevdiklerini mutlu etmekten ve onlara hediyeler almaktan hoşlanan eli açık bir karakterdir: "MEMNUN: Öf demeni yesinler senin. Bekçinin oğlu yarın sünnet oluyormuş. Onun için bir çift ayakkabı aldım. (Başka bir paketi gösterip) Bu da, Mehmet Ağa'nın kızı için düşündüğümüz entarilik kumaş. Bunlar senin bluzunun düğmeleri... Tam sekiz dükkân gezdim buluncaya kadar. (Kapı çalınmıştır) Hayrola! (Gider açar. Gelen Vakkas Bey'dir" (Taner 2021, 14).

İyimser Memnun başkalarının daima olumlu özelliklerini görmeye çalışır. Hatta kişilik tabiatı aksini yapmaya izin vermez: "VAKKAS: Öbür öğretmenler imtihanda çocukların başına çifter çifter nöbetçi dikiyorlarmış, kopya etmesinler diye... Sen buna lüzum görmüyormuşsun. MEMNUN: Başına nöbetçi dikmek, çocuğu zorla namussuzluğa kıskırtmak demektir. Bir insana güvenirsen dürüst hareket eder. VAKKAS: Öyle yapınca kopya etmiyorlar mı sanki? MEMNUN: Edecekleri varsa bile utanırlar... VAKKAS: Kopya etmediklerini nereden anlıyorsun Memnun Bey? MEMNUN: Bilmeyenlerin açıkça "bilmiyoruz" deyip imza etmelerinden. Kopya etmektense boş kağıt vermelerinden..." (Taner 2021, 15).

Saf Diğer karakterlerin bazı söylemlerini anlamamazlıktan gelir: "MEMNUN: (Suçlu) Hiçbir şey yapmadım. HÂZİK: (Memnun'u kenara çekerek) Seks bakımından nasıldır? MEMNUN: (Dalgın) Efendim? HÂZİK: Yatak odası durumu diyorum. Nasıldır? MEMNUN: Herhalde darmadağıniktır. Kusura bakmazsınız artık. Geçelim mi hemen?" (Taner 2021, 20).

Umursamaz "ZENNUBE: Dans ederken mesleğini sordum, "Boyacıyım" dedi. HÂZİK: Boyacı mı? ZENNUBE: Bütün olayları ve insanları güzele boyarım, dedi. HÂZİK: Güzele mi boyarmış? ZENNUBE: Her şeyin iyi yanını düşünür, kötü tarafına kafa bile yormazmış. HÂZİK: İyi ama kötülük yine de için için vardır. ZENNUBE: Ben de aynen böyle söyleyecek oldum. Hayır, Zennube Hanımefendi, dedi. Düşünülmeden, üzerinde konuşulmayan şey hayatietini kaybeder. Önce muhayyilede kuruyup solar, sonra da hayatta, dedi" (Taner 2021, 24).

Samimi Memnun Zennube'yi çok sevmektedir ve ona karşı beslediği duygular fazlasıyla samimidir: "MEMNUN: (Girer) Hâlâ görünürde yok. (Telefona gider) Allo. Nuran Hanımefendi Zennube henüz eve gelmedi de kurs bitti mi diye soracaktım... Beşte bitti... Evet, hep o zaman bitiyor zaten... Laf işte, şaşkınlığımdan kusura bakmayın. (Başka bir numara çevirir) Allo, Suzan Hanım... Zennube acaba size mi uğradı diye merak ettim, henüz gelmedi de... Öyle mi efendim? Özür dilerim. (Vakkas'a) Orada da yok. Terzisine etsek. Ama bu saatte terzi olur mu? (Memnun bahçeye çıkar.)" (Taner 2021, 38).

Sözcü Memnun, açık karakter özelliklerinin bazılarını taşımaktadır. Özellikle insan, tabiat ve evren üzerine düşüncelerini dile getirirken yazarın sözcülüğünü yapıyor gibidir: "MEMNUN: Güneşe... İki de bakanın gözünü yaşartır da onun için... (Hâzik ile Zennube birbirlerine bakarlar. Zennube sofradan kalkar; pencerenin önüne gider, gökyüzüne bakar) Şu zühre yıldızına bak mesela Zennube, onu gökyüzünde bir yerde görüyorsun. Aslında orda değil halbuki, çoktan yerini değiştirmiş. O gördüğün ışıklar zührenin bir milyon sene önce terk ettiği eski yerinden geliyor. Biz onu orada sanıyoruz. İşte bizim yıldızlar, insanlar, olaylar hakkındaki görüşümüz hep böyle yanlış. Zennube'yi şurada her zamanki yerinde sanıyoruz ya, belki orda duran sadece onun kalıbı, kendi kim bilir nerede?" (Taner 2021, 61).

Duyarlı "MEMNUN: Teessüf ederim, o kadar kalpsiz miyim ben? Kambur fareleri zehirleyecek kadar... (Hâzik'a) Ben hiç hayvan öldüremem bilir misin doktor? Gençliğimde bir kere tavşan adasına

götürmüştü arkadaşlar. Tavşancıkların o çaresiz bakışı bir dokunsun içime... Silahı havaya sıkıp sıkıp hepsini kaçırdım. Öbür arkadaşlardan dayak yedimdi” (Taner 2021, 63).

Mutlu Memnun, eşiyile yaşadığı huzur dolu hayattan oldukça memnundur: “MEMNUN: Güneş ne muzip, ne sokulğandır, bilsen. Nerelere kadar uzanır, yanı başındaki yataкта samur bir kedi gibi uzanmış yatıyor. Güneş onun minicik topuklarını öper, perde aralığından, gıdıklayıp uyandırmak ister gibi. Hayat güzel şeydir doktor. Bunu tadabilmek için evlenmek şart. Gel seni de evlendirelim... Zennube'nin dul arkadaşlarından birini bulalım. Sahi, bunu niye hiç düşünmedik? İyi çıkarsa mesut olursun” (Taner 2021, 68).

Zennube (Duygusal/Açık) Anlatının önemli karakterlerinden biri olan Zennube Memnun'un eşidir. “Zennube 35 yaşlarında güzel, çekici bir kadındır” (Taner 2021, 13). Ayvalık'ta yaşayan teyzesinin yanında yaşarken Halkevinde düzenlenen bir dans gösterisinde Memnun'la tanışmıştır. Memnun'un iyimserliğinden ve iyilikseverliğinden etkilenerek onunla evlenmeyi kabul etmiştir. Fakat evlendikten yıllar sonra Zennube, eşinin olumlu karakterinden ve yaşadığı ortama hakim olan huzurdan rahatsız olur. Bu rahatsız olma durumu Zennube'nin eşinden nefret etmesine ve sinir krizi geçirmesine sebep olur. Yaşadığı bunalımların sorumlusu olarak gördüğü eşini cezalandırmak için ruh doktoru olan Hâzık'la gizli bir ilişki yaşamaya başlar. Hâzık'la bir garsoniyerde buluşan Zennube, yaşadıkları gizli ilişkinin eşi ve başkaları tarafından öğrenilmesinden endişe duyar. Eşinin bazı tavırlarından, hareketlerinden ve söylemlerinden tedirgin olsa da bütün şüpheleri boşa çıkar. En sonunda Hâzık'la yaşadığı ilişkiyi eşine anlatır. Fakat Memnun ikilinin kendisine şaka yaptığını düşünür. Bunun üzerine ne yaparsa yapsın Memnun'dan ayrılamayacağını ve onun gerçeği görmeyeceğini anlayan Zennube eşinin gece vakitlerinde içtiği süte az miktarlarda zehir katmaya başlar. Fakat kendi kazdığı kuyuya kendi düşen Zennube, içtiği zehirli süttten zehirlenir. Çevresindeki huzur ortamını bir çıkmaz olarak gören Zennube, çareyi eşini zehirlenmekte bulur. “Haldun Taner'in *Huzur Çıkmazı* adlı oyununda, insan ilişkilerinin anlaşılabilirliği üzerinde durulmuştur. Çünkü Zennube, Memnun'un aşırı ilgisinden, şefkatinden ve iyi kalpliliğinden sıkılmış ve ona karşı öfke, kin ve nefret duymaya başlamıştır. Sonunda da onu öldürme duygusu yer almıştır” (Adıyaman 2012, 281).

Huysuz Eşinin tavırlarını ve düşüncelerini oldukça sinir bozucu bulmaya başlamış olan Zennube, onun her hareketine sinirlenir: “MEMNUN: Bir nane likörü içer misin nonoşum? İnsanın içini ferahlatır. (Likör kor, bir tane de Vakkas'a verir. Kendi de alır) Şerefel!.. ZENNUBE: (Sert ve kati bir sesle) İndir o parmağını. MEMNUN: (Şaşırmıştır) Neyi? ZENNUBE: Küçük parmağını” (Taner 2021, 16).

Öfkeli Anlatının başlarında son zamanlarda Zennube'nin oldukça öfkeli bir kişiliğe dönüştüğü görülür: “ZENNUBE: İndir onu çabuk, sinirleniyorum. MEMNUN: İndirdim. ZENNUBE: Bak yine kaldırdın. MEMNUN: İstemeyerek oldu. Alışmış bir kere senelerdir. ZENNUBE: Niçin alışmış ha, niçin diyorum sana? VAKKAS: İndirin Memnun Bey. (İşaretle “Şimdi üstüne varmayın!”) ZENNUBE: İndir diyorum sana” (Taner 2021, 16).

Şaşkın Daha önce hiç sinir krizi geçirmemiş olan Zennube, içine düşmüş olduğu duruma oldukça şaşırır: “HÂZİK: Kendinizi şimdi nasıl hissediyorsunuz? ZENNUBE: Son derece üzgünüm. Emin olun kendimi kaybettim. HÂZİK: Hiç üzülmeysin. Sanıldığından sık görünür bu çeşit sebepsiz deşarjlar. ZENNUBE: Ömrümde ilk defa böyle bir şey oldu. Nasıl yaptım yarabbim? HÂZİK: Bir dakika... (Cebinden küçük bir elektrik feneri çıkarmıştır. Kadının gözüne tutar) Açın gözünüzü hanımefendi... İyice açın. Korkmayın. Tamam... ZENNUBE: Ne gördünüz doktor? Tehlikeli bir şey mi?” (Taner 2021, 22).

Bunalımlı “HÂZİK: O düşünceyi bana söyler misiniz? ZENNUBE: (Mahrem ve kendi sözünden kendi korkmuş gibi) Doktor, benim içimden kocamı... İçimden kocamı.. İçimden kocamı öldürmek geçiyor... (Eliyle ağzını kapar.) HÂZİK: (Gayriihtiyarı irkilir) Kocanızı öldürmek mi istiyorsunuz? Peki, sebebi? ZENNUBE: Rüyalarım hep bunu görüyorum... Aynadaki hayalini kırıyorum. Şimdi yaptığım gibi... Yahut zehirliyorum. Doktor, kurtarın beni. Kendimden, düşüncelerimden çok korkuyorum” (Taner 2021, 23).

Hakkaniyetli Zennube, eşinden tamamen sıkılmış ve usanmış olsa da onun iyiliklerinin değerini bilmektedir ve hakkını verir: “ZENNUBE: Fiziği beni hiç çekmemişti. Ama arsız erkek bakışlarının yapış yapış üzerimde dolaştığı o taşra şehrinde Memnun Bey'in sessiz, kibar, ısrarsız arkadaşlığı, bilhassa

insanı sarıveren iyiliği kalbimi kazanıvermişti. HÂZİK: Centilmen bir insan olduğunu biraz önce kendi de söylemişti. ZENNUBE: Ya? Ne demişti? HÂZİK: Devam edin lütfen” (Taner 2021, 24).

Endişeli Hâzık’la birlikte olmaya başlayan Zennube, Memnun’un bir şeylerden şüphelenmesinden endişe eder: “HÂZİK: Memnun Bey’in olağanüstü vurdumduymazlığı. ZENNUBE: Biraz şüphelenseydi. HÂZİK: O zaman çok iyi. Ama hiç işkillenmeyişi çok anormal. Çok olağanüstü bir durum. Onun kuşkusuzluğu bizi kuşkulandırıyor. Bir başka deyimle, bizden hiç şüphe etmediği için bu adamdan çok şüphe etmemiz gerek. ZENNUBE: Haklısın. Şüphe etmemiz gerek. HÂZİK: Bir şeyler sezinlememiş olması imkânsız” (Taner 2021, 48).

İsyankar Zennube Memnun’dan ayrılmaya kesin olarak karar vermiştir. Hâzık’ın bir süre görüşmek istememesi karşısında isyan eder: “ZENNUBE: İşkillenmiyorsa o zaman işkillenir. İşkilleniyorsa ara vermek neye yarayacak? (Yaşını kurular, kararını vermiş) Hayır. Ok yaydan çıktı bir kere. En kötü ihtimal nedir, skandal mı, boşanma mı? Hepsini göze alıyorum ben, diyeceğin var mı?” (Taner 2021, 49).

Paranoyak Memnun’un her hareketini gözlemleyen Zennube, onun bir şeyler bildiği konusunda paranoyaklaşır: “MEMNUN: Aferin. Peki “I’m clever than you are?” ZENNUBE: “Ben sizden akıllıyım.” (Birden irkilir) Bunu neden söyledin Memnun? MEMNUN: Neden böyle rengin sarardı, ponpişim? Niye öyle telaşlandın?” (Taner 2021, 52).

Sitemkar Oyunun sonlarına doğru eşine hoşlanmadığı bütün şeyleri ve özelliklerini yüzüne sayıp döker: ZENNUBE: Al... İstemiyorum... Şimdi içimi daha rahat boşaltabilirim. Sinirime dokunuyorsun, Memnun Bey. Tam sekiz yıl içimde sakladığım, krizler geçirdiğim, hastalıklar kazandığım bu hislerime gem vurmaya bir tarafa bırakacağım. Sinirime batıyorsun Memnun Bey... Seni görünce domuz görmüş gibi oluyorum. Sarsılmaz sükûnetinden, insanı deli eden huzurundan, insanı boğan şefkatinden, bana soluk aldırmayan muhabbetinden nefret ediyorum... Dobra dobra konuşuyorum bak... Senin bu aşırı nezaketinden, iyi yürekliliğinden bıktım usandım” (Taner 2021, 78).

Hâzık (Sorumlu/Duygusal) “Dr. Hâzık itinalı giyinişli, açık renk yelekli, intizamlı bir adamdır. İnce, zayıf ve kurudur. Atılgan, kuruntulu bir tip olduğu belli olur. Ancak ilk görüldüğü tabloda etrafının telaşı ile tezat teşkil eden zorlama sükûneti insana güven veren muvâzeneli bir insan tesiri bırakır. Aslında sinirliliğini zorla yenmiş bir insandır. (...) Heyecanlanınca kekeler” (Taner 2021, 18). Bir ruh doktoru olan Hâzık karşılaştığı ve konuştuğu kişileri gözlemler ve onların psikolojik durumlarıyla ilgili teşhisler koyar. Psikoloji biliminin terminolojisini sıklıkla kullanır ve oldukça bilgiç görünür. Muayene sırasında tanışmış olduğu Zennube’yle gizlice garsoniyerde buluşur. Zennube’yle birlikte yaşadığı yasak aşk ilişkisi boyunca Hâzık, sürekli olarak Memnun’un bir şeylerden şüphelendiğini ve aslında onun “hypo” manyak olduğunu düşünür. Paranoyaklığı nedeniyle Memnun’un peşine hafiye takar ve Agâh adlı kapıcıya bildiklerini kimseye anlatmaması için rüşvet verir. Anlatıdaki aşk üçgenini oluşturan kişiler arasında Hâzık sevgili rolünü oynamaktadır. Hâzık Zennube için Memnun’dan ve yaşadığı bunaltıcı yaşam şekliinden kurtulmanın tek yoludur. “Hâzık doktorluk yetkisini kullanarak Zennube’yle kolay buluşabilmesini sağlayacak bir ortam yaratır. Memnun Bey karısını iyileştirdiği için Hâzık’a tüm dostluğuyla kucak açar. Zennube ve Hâzık oyun boyunca kendilerini ele verecek bir sürü yanlış yaparlar. Hizmetçi Nafile, en baştan beri Zennube ile Hâzık arasında bir ilişki olduğundan kuşkulandır; oysa Memnun karısında izlediği tüm olağandışı davranışlara yumuşatıcı bir neden bulur, gerçeği görmemekte neredeyse direnir” (Yüksel 1986, 57).

Bilgili Yapmış olduğu işe kendini adanmış olan Hâzık, mesleğinin terminolojisini sıklıkla kullanır ve başkaları tarafından anlaşılması oldukça zor olur: “HÂZİK: Her ne kadar küçük parmak psikanaliz bakımından bizi belirli bir “interpretación” a zorlasa da, ben bu deşarjda daha çok histerik bir mobil aramak taraflısıyım. NAFİLE: Bir şey anladım arap olayım. HÂZİK: Bakın, hadiseden önce hanımefendide bir takım anormallikler sezdiğinizi söylüyorsunuz. Bence küçük parmak sadece bardağı taşıran damla olabilir” (Taner 2021, 18).

Gözlemci İyi bir gözlemci olan Hâzık, çevreden yola çıkarak kişilerin karakterleriyle ilgili önemli tespitler yapar: “HÂZİK: Ben şuna kaniim ki, bir kadın kriz geçirince, bunun köklerini her şeyden önce kocasında aramalıdır! (Etrafına bakınır) Bu eşyaları siz mi seçtiniz? MEMNUN: Evet. HÂZİK: Enteresan. MEMNUN: Ne gibi? HÂZİK: Siz köşeli şeylerden, sert gerçeklerden hoşlanmıyorsunuz. Bunu, şu oval masadan, şu yuvarlak kenarlı kütüphaneden anlamak için kâhin olmaya lüzum yok” (Taner 2021, 19).

Soğukkanlı “MEMNUN: Şey, Doktor Bey, hastanın yanına girsek artık. Kendine bir şey yapabilir. Orada tek başına. HÂZİK: Korkmayın. Deşarjdan sonra yatışma devresine girdiği için şimdi ağlar, rahatlar. Mahsus bekliyorum” (Taner 2021, 19).

Nazik Kibar üslubuyla hastayı yatıştırır: “HÂZİK: (Memnun’u iterek) Müsaade eder misiniz? (Bu yumuşak sesini ayar eder gibidir) Zennube Hanımefendi, acaba size küçük bir yardımım dokunabilir mi? MEMNUN: (Dinlerler) Cevap yok. HÂZİK: Bu iyi alâmet. HÂZİK: Kapıda emrinizi bekliyorum hanımefendi. Sizi zorlamıyoruz. İsterseniz açmayın, beklerim. Size kalmış tamamen” (Taner 2021, 21).

Ehil Muayene ettiği hastaları titizlikle inceler ve onların rahatsızlığıyla ilgili tutarlı teşhisler koyar: “HÂZİK: Çok basit, şuurunuz onun iyi kalpliliği, sonsuz şefkati ve ihtimamı karşısında ona minnet hisleri ile dolu. Buna karşı şuuraltınız bu aşırı şefkat, ilgi ve ihtimam içinde boğuluyor. Size kendi kişiliğinizi kaybettiren bu sublimasyona karşı isyan, nefret ve oç alma hisleri ile meşbu. Şuurunuzla şuuraltınız boğuşuyor. Bu arada siz yorgun düşüyorsunuz” (Taner 2021, 25).

Mantıklı Hali ve tavırlarıyla Hâzık genel olarak mantıklı bir kişilik profili çizmektedir: “HÂZİK: İyiyim. Sakinim, çok sakinim. Beni hiçbir şey sarsamaz. Hep bunu tekrarlamak, kendi sesimle kendimi inandırmakla... Siz de deneyin bakın. Doktorluğumu ilkin kendimde denedim. Kendimi iyi ettikten sonradır ki, bütün öbür hastalarımı iyi ettim” (Taner 2021, 28).

Gerçekçi Hâzık, Zennube’yle yaşadıkları ilişkinin muhtevasını gerçekçi bir bakış açısıyla yorumlar: “HÂZİK: Bravo! Ayaküstü, acele gümrükten mal kaçırır gibi heyecanlı oluşlarından, skandal korkusundan. Bunu göze almanın böbüründen. Alınan ortak tedbirlerden ve nihayet bir üçüncü insana kazık atmış olmanın üstünlüğünden” (Taner 2021, 47).

Endişeli Hâzık, Zennube’yle yaşadığı ilişkinin ortaya çıkmasından endişe duymaktadır: “HÂZİK: Memnun Bey’in olağanüstü vurdumduymazlığı. ZENNUBE: Biraz şüphelenseydi. HÂZİK: O zaman çok iyi. Ama hiç işkillenmeyişi çok anormal. Çok olağanüstü bir durum. Onun kuşkusuzluğu bizi kuşkulandırıyor. Bir başka deyimle, bizden hiç şüphe etmediği için bu adamdan çok şüphe etmemiz gerek. ZENNUBE: Haklısın. Şüphe etmemiz gerek. HÂZİK: Bir şeyler sezinlememiş olması imkânsız” (Taner 2021, 48).

Korkak Memnun’un ikilinin yaşadığı yasak aşkla ilgili bir şeyler bildiğinden ve Agâh’ın bildiklerini herkese anlatacağından şüphelenen Hâzık her geçen gün daha fazla korkuya kapılır: “HÂZİK: Basılacağız o halde... Su, su, suçüstü... Demedim mi ben sana? Nasıl da ağın içine düştük... Skandal... Skandal... (Zennube telaşla odayı toplamaktadır) Gazetede bir haber... Doktor H. İle Bayan Z. bir apartmanda uygunsuz durumda yakalandılar.” Aman Allahım, benim içtimai mevkiim var, meslek haysiyetim var...” (Taner 2021, 54).

Kaynakça

Adıyaman, Halil. *Haldun Taner Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Doktora Tezi, Yeni Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Dicle, Esra. *Haldun Taner’in Benzetmecî Oyunları Üzerine Göstergelimsel Bir Çözümleme*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, 2004.

İnci, Enginün. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2001.

Şener, Sevda. *Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlak, Ekonomi, Kültür Sorunları (1923-1970)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1971.

Taner, Haldun. *Huzur Çıkmazı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2021.

Yüksel, Ayşegül. *Haldun Taner Tiyatrosu*. Ankara: Bilgi yayınevi, 1986.